

ความเป็นมาของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาคน เศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องของต่างก็มุ่งหวังว่าการศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของพลเมือง สามารถจะเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น และการศึกษาที่จะให้ได้ผลดังความมุ่งหวังนั้นก็อยู่ที่ครู¹ ซึ่งโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ที่ได้ประกาศใช้ในรัชกาลสมเด็จพระปิยะมหาราช รัชกาลที่ 5 โดยอ้างถึงความสำคัญของการฝึกหัดครูไว้ว่า "การศึกษาในปัจจุบันนี้และในอนาคตก็ตองครูเป็นที่ตั้ง ครูดีแล้วก็จะทำให้การศึกษาเขาเรียนดี การใหญ่ของกรมศึกษาธิการก็คือฝึกหัดครูให้ดี แล้วเป็นทางจริง ๆ ที่จะให้การศึกษาเขาเรียนในบ้านเมืองดำเนินสู่ความเจริญ"²

ในปี พ.ศ. 2514 - 2515 สายหยุด จำปาทอง³ ได้ทำการวิจัยโครงการฝึกหัดครูชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความมั่นคงของชาติขึ้นอยู่กับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การปกครอง วัฒนธรรมและการศึกษา สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ยากจน มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน คอยการศึกษาและมีความเชื่อใจในการปกครอง ทำให้ประเทศชาติขาดความมั่นคง โครงการฝึกหัดครูชนบทจะช่วยสร้าง ความมั่นคงของชาติ โดยการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงส่งเสริมความเป็นอยู่ การทำมาหากิน สุขภาพอนามัย ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่น การศึกษาและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่เด็กและผู้ใหญ่ในชุมชน ทำให้โรงเรียนและชุมชนดี มีผลสะท้อนทำให้ชาติมีความมั่นคง

1 อารี สัมหลวี, " การฝึกหัดครู อดีต ปัจจุบันและอนาคต " ศูนย์ศึกษา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 3 (มกราคม - มีนาคม 2516), หน้า 27.

2 เรื่องเดียวกัน หน้า 28.

3 สายหยุด จำปาทอง, " โครงการฝึกหัดครูชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติ " (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 14, 2514 - 2515).

ละเมียด ลิมอักษร ⁴ ได้กล่าวว่ การฝึกหัดครูมีความสำคัญยิ่งในการพัฒนา การศึกษา การผลิตครูเป็นหัวใจของการฝึกหัดครู และเป็นรากฐานสำคัญของความก้าวหน้า ทางการศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ⁵ ได้กล่าวถึงการผลิตครูไว้ว่า การฝึกหัดครู เป็นการศึกษามุ่งสร้างครูให้สามารถปฏิบัติตนและทำหน้าที่เป็นผู้ออกให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการ โดยรอบคอบขึ้นในตัวผู้เรียน ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมในระดับที่วิญญูชนจะพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยและระบบการปกครองของแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทั้งในแง่บุคลิภาพทั่วไป ความสัมพันธ์ต่อศิษย์และบทบาทต่อสังคม

เนื่องจากวิชาชีพครู เป็นอาชีพชั้นสูง บุคคลที่จะมาเป็นครูจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ซึ่งจะต้องได้รับการฝึกฝนมาโดยเฉพาะ ดังนั้นการจะฝึกหัดครู ให้บรรลุตามความมุ่งหวังดังกล่าว จึงจำเป็นต้องให้มีการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะลำพัง แต่การเรียนวิชาครูทางค่านทฤษฎีอย่างเดียว ย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่จะออกไปประกอบอาชีพ ครูซึ่งเป็นอาชีพชั้นสูงได้ และการฝึกปฏิบัติที่กล่าวมานั้น ก็คือการฝึกสอนในโรงเรียนฝึกสอน ซึ่งจะ กำหนดให้นักศึกษาคูต้องฝึกอยู่เป็นเวลานาน ประมาณ 12 สัปดาห์ การฝึกสอนเป็นกิจกรรมที่ สำคัญยิ่งของการฝึกหัดครู และการฝึกสอนนี้เกิดขึ้นมาจากแนวคิดที่จะทำให้ทฤษฎีทางวิชาชีพครู

⁴ ละเมียด ลิมอักษร, " การฝึกสอน " ศูนย์ศึกษา, ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 (มิถุนายน 2501), หน้า 12.

⁵ กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 9.

กับการปฏิบัติจริง ๆ เป็นสิ่งควบคู่กันไป⁶ และอินโลว์⁷ (Inlow) ได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดนี้ว่า การฝึกสอนนั้น ไม่เพียงแต่จะอำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักศึกษาฝึกสอนแต่เพียงอย่างเดียว หากยังเป็นสิ่งที่จะวัดคุณภาพของโครงการฝึกหัดครูอีกด้วย เพราะการฝึกสอนเป็นการประเมินผลรวบยอดทั้งหมดของการฝึกหัดครู

นอกจากนี้ ทองเรียน อมรัชกุล⁸ ยังได้กล่าวไว้อีกว่า การฝึกสอนเป็นอาวุธที่สำคัญที่สามารถฝึกฝนความเป็นครูให้ใดคนหนึ่งขนาด เป็นหัวใจของวิศวกรในการสร้างความเป็นครูในอุดมคติ

ในหนังสือเรื่องการเตรียมนักเรียนก่อนออกฝึกสอนของว.ศ. อุตระจิตต์⁹ ได้กล่าวถึง การฝึกสอนไว้ว่า การฝึกสอนเป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งอย่างหนึ่งของการฝึกหัดครู เพราะหลักสูตรฝึกหัดครูทั้งระดับ ป.กศ. และ ป.กศ.สูง ได้กำหนดให้นักศึกษาคูทุกคนต้องทำการฝึกสอน โดยวิทยาลักษณ์ที่รับผิดชอบจะจัดให้มีการฝึกสอนภายในช่วงเวลาหนึ่งให้เห็นสมควรและเชื่อได้ว่า จะช่วยให้นักศึกษาคู ได้รับประสบการณ์แห่งความเป็นครูพอสมควรแก่สถานะแห่งอาชีพ

6

Harold P. Adams and Frank J. Dickey, Basic Principles of Student Teaching (New Jersey : American Book Co., 1956), p.5.

7

Gail M. Inlow, Maturity in High School Teaching (New York : Prentice Hall Inc., 1956), p.43.

⁸ ทองเรียน อมรัชกุล, สัมมนาการฝึกสอน ว.ศ. พิษณุโลก ปีการศึกษา 2514

(พิษณุโลก : ว.ศ. พิษณุโลก, 2514), หน้า 38 - 40.

⁹ ว.ศ. อุตระจิตต์, การเตรียมนักเรียนก่อนออกฝึกสอน, (อุตระจิตต์ : ว.ศ. อุตระจิตต์,

2514), หน้า ๑2.

ในการดำเนินงานการฝึกสอน จะต้องอาศัย ความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่ผู้บริหารในวิทยาลัย ผู้อำนวยการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ ครูใหญ่และครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอน ตลอดจนตัวนักศึกษาฝึกสอนเอง ซึ่งในบรรดาบุคคลเหล่านี้ อาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการฝึกสอนมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะอาจารย์นิเทศก์เป็นผู้ที่ทำให้การฝึกสอนสำเร็จผล อาจารย์นิเทศก์ต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อนักศึกษาและวิชาชีพของตน และโดยเฉพาะต้องมีความรับผิดชอบต่อนักศึกษาฝึกสอนของตนทุกคน ¹⁰

นอกเหนือจากภาระหน้าที่ในการที่จะต้องคอยดูแลรับผิดชอบการฝึกสอนและนักศึกษาฝึกสอนแล้ว อาจารย์นิเทศก์ยังต้องทำหน้าที่ในฐานะผู้ประสานงานที่ดีที่สุด เพื่อความก้าวหน้าของการฝึกสอน ทั้งนี้ เพราะอาจารย์นิเทศก์คือผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่กับการนิเทศการฝึกสอนอย่างสำคัญที่สุด อาจารย์นิเทศก์จะต้องคอยให้การดูแล ติดตาม และเอาใจใส่นักศึกษาฝึกสอนอย่างใกล้ชิดทั้งเป็นกลุ่มทั้งหมด และเป็นรายบุคคลโดยจะปฏิเสธความรับผิดชอบใด ๆ มิได้ ในบทบาทอื่น อาจารย์นิเทศก์จะต้องประสานงานเป็นสื่อกลางระหว่างผู้บริหารในวิทยาลัยกับโครงการฝึกสอน วิทยาลัยกับโรงเรียนฝึกสอนโดยเฉพาะกับครูใหญ่ และครูพี่เลี้ยง และในที่สุดในการประสานระหว่างอาจารย์นิเทศก์ด้วยกันเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันอาจมีขึ้นได้เสมอในการดำเนินงานการฝึกสอน นอกจากนี้อาจารย์นิเทศก์จะต้องปรับปรุงตนให้เป็นผู้พร้อมอยู่เสมอในการที่จะช่วยให้การฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนได้บังเกิดผลดีที่สุด ¹¹

¹⁰ วิทยาลัยครูจันทบุรี, การสัมมนาอาจารย์นิเทศก์วิทยาลัยครูภาคกลางนอก
กรุงเทพฯ (จันทบุรี: วิทยาลัยครูจันทบุรี, 2520), หน้า 32 - 41.

¹¹ Florence B. Stratemeyer And Margaret Lindsey, Working
With Student Teachers, (New York : Columbia University, 1966),
pp. 95 - 96.

จากนี้ จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ และบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาคือครู ครูจะดีหรือไม่อย่างไรขึ้นอยู่กับการศึกษา การฝึกหัดครูว่าจะฝึกอบรมครูได้ดีเพียงใด ซึ่งการฝึกหัดครูได้ถือเอาการฝึกสอนเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดสิ่งหนึ่งในการฝึกหัดอบรมครูให้เป็นครูที่ดีควบคู่กับการศึกษาด้านทฤษฎีภายในสถาบันฝึกหัดครู และในการฝึกสอนนั้น มีบุคคลากรร่วมมือกับหลายฝ่าย แต่บุคคลสำคัญที่สุด คืออาจารย์นิเทศก์ ซึ่งจะต้องมีบทบาทภาระหน้าที่รับผิดชอบการฝึกสอน นับตั้งแต่บทบาทในด้านการประสานงานการฝึกสอน การนิเทศนักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนการรับผิดชอบดูแลนักศึกษาฝึกสอนทุกคน ซึ่งจากความสำเร็จของการฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่สำคัญต่อการฝึกสอนอย่างยิ่งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการฝึกสอน และบทบาทของอาจารย์นิเทศก์ เพื่อนำไปปรับปรุงการนิเทศการสอนในวิทยาลัยครูภาคกลาง 8 แห่งให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโครงการฝึกสอนในวิทยาลัยครู
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่จะช่วยในการนิเทศการสอนในวิทยาลัยครู
3. เพื่อศึกษาโครงสร้างและวิธีดำเนินการจัดการนิเทศการสอนของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ในภาคกลางของประเทศไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารวิทยาลัยครู อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอนของวิทยาลัยครูในภาคกลาง ซึ่งได้แก่ วิทยาลัยครูจันทบุรี วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา วิทยาลัยครูเพชรบุรี วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี วิทยาลัยครูนครปฐม วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี และวิทยาลัยครูนครสวรรค์ ทั้งนี้ ยกเว้นวิทยาลัยครูกาญจนบุรี เนื่องจากเป็นวิทยาลัยใหม่ ยังไม่มีนักศึกษาออกฝึกสอน

2. การวิจัยครั้งนี้ จะทำการวิจัยเกี่ยวกับความคาดหวังของประชากร ในเรื่อง
ต่อไปนี้

- ก. คุณลักษณะอาจารย์นิเทศก์
- ข. หน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์
- ค. โครงสร้างและวิธีดำเนินงานการฝึกสอน
- ง. องค์ประกอบที่ช่วยในการนิเทศการฝึกสอน

ขอตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบตามความคิดเห็นของตนอย่างแท้จริง
2. ความแตกต่างในสถานภาพส่วนตัวของประชากรแต่ละกลุ่มไม่มีผลต่อ
ความแตกต่างในความคิดเห็นของประชากรในกลุ่มนั้น
3. การสังกัดอยู่ในวิทยาลัยครูต่างกัน ไม่มีผลต่อความแตกต่างของความ
คิดเห็นของประชากรทั้ง 3 กลุ่ม
4. คำตอบของประชากร เป็นความคิดเห็นเชิงคาดหวังที่ใช้ในระยะยาว
สามารถนำผลที่ใช้ได้ในการวิจัยไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงการฝึกสอนในระยะ
ต่อ ๆ ไปได้

ความหมายของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย

วิทยาลัยครู	หมายถึงสถาบันฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวง
ศึกษาธิการ
ผู้บริหารวิทยาลัยครู	หมายถึง อธิการหรือผู้อำนวยการวิทยาลัยครู รองอธิการ
หรือรองผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าแผนกฝึกสอนและ
หัวหน้าภาควิชา
แผนกฝึกสอน	หมายถึงหน่วยงานในวิทยาลัยครู ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัด
และดำเนินการฝึกสอน

การนิเทศการฝึกสอน หมายถึงการปฏิบัติการในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ

เป็นที่ปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาขณะทำการฝึกสอน

อาจารย์นิเทศก์ หมายถึงอาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากวิทยาลัยครู ใหม่นี้หน้าที่
นิเทศการฝึกสอน

อาจารย์นิเทศก์เต็มเวลา หมายถึงอาจารย์นิเทศก์ที่ทำการนิเทศการฝึกสอนแต่เพียง

อย่างเดียว ไม่มีชั่วโมงสอนในวิทยาลัยครู

อาจารย์นิเทศก์บางเวลา หมายถึงอาจารย์นิเทศก์ที่ออกทำการนิเทศการฝึกสอนและมี

ชั่วโมงสอนในวิทยาลัยครูด้วย ในขณะเดียวกัน

บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ หมายถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ใน

ความคาดหวังของกลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้

นักศึกษาฝึกสอน หมายถึงนักศึกษาครูของวิทยาลัยครู ซึ่งวิทยาลัยจะส่งออกไป

ฝึกสอนตามโรงเรียนฝึกสอน ภายในช่วงเวลาที่กำหนด

หน่วยฝึกสอน หมายถึงโรงเรียนที่วิทยาลัยครูส่งนักศึกษาครูออกไปทำการฝึกสอน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ คือ

1. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของอาจารย์นิเทศก์ฝึกสอน

ในวิทยาลัยครู

2. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่วิทยาลัยครู ในการคัดเลือกผู้ที่มาทำหน้าที่เป็น

อาจารย์นิเทศก์ฝึกสอน

3. ช่วยให้ทราบถึงองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การนิเทศการฝึกสอนได้ผลดี

4. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการนิเทศการฝึกสอนของวิทยาลัยครูให้

มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ บุคลากรของวิทยาลัยครูในภาคกลาง 8 แห่ง ซึ่งบุคลากรดังกล่าวได้แก่ ผู้บริหารวิทยาลัยครู อาจารย์นิเทศก์ และนักศึกษาฝึกสอน ซึ่งผ่านการฝึกสอนแล้วในภาคกลางของปีการศึกษา 2519 รวมประชากรทั้งสิ้น 639 คน และได้รับแบบสอบถามคืนมา และใช้ได้จำนวน 611 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาค้นคว้าจากบทความ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง กับความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์นิเทศก์ บทบาทภาระหน้าที่ของอาจารย์นิเทศก์ โครงสร้างและการดำเนินงานการนิเทศการฝึกสอน และองค์ประกอบที่ช่วยในการนิเทศฝึกสอนอีกส่วนหนึ่ง

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยคะแนนดิบ การหาค่าร้อยละ หาค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่า $z - test$

ลำดับขั้นตอนในการวิจัย

บทที่ 1 ได้เสนอความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ขอบตกลงเบื้องต้น คำจำกัดความของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย และประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 เป็นการกล่าวถึงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่เป็นทฤษฎี งานวิจัย และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานการนิเทศฝึกสอน

บทที่ 3 เสนอวิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 เป็นการสรุปผลการวิจัย อภิปรายและเสนอแนะ